

OPEN
MONUMENTEN
DAG

Kidsgids

Onderweg

*Open
Monumentendagen
Leiden*

14/15
SEPT
2024

Woordzoeker

H	O	G	M	Y	G	K	T	E	Q	D	Z	U	K
M	V	N	J	I	L	M	A	R	T	E	X	G	A
O	N	F	C	O	Y	I	N	G	U	R	B	X	G
N	E	O	N	T	D	E	K	K	E	N	R	D	Y
U	T	P	S	X	S	U	W	G	M	H	F	Q	R
M	W	O	U	N	U	P	D	N	A	T	S	F	A
E	E	K	Q	V	T	R	A	N	S	P	O	R	T
N	R	S	T	O	O	M	T	R	E	I	N	Q	N
T	K	H	V	K	L	U	R	Q	Q	S	C	K	L
F	M	L	H	J	D	B	D	K	Y	H	V	W	D
C	R	H	T	R	E	K	S	C	H	U	I	T	S
K	W	F	O	C	S	L	E	E	P	B	O	O	T
N	E	V	A	H	L	P	K	N	E	Z	I	E	R
P	T	E	Z	T	N	O	S	N	E	D	I	E	L

afstand

brug

haven

leidensontzet

monument

netwerk

ontdekken

reizen

sleepboot

stoomtrein

tramlijn

transport

trekschuit

Dit boekje is van:

Naam:

DEZE KIDSGIDS IS EEN SPEURTOCHT. JE KUNT 'M HET HELE JAAR DOOR LOPEN EN HOEFT NERGENS NAAR BINNEN.

Alleen **tijdens de Open Monumentendagen** - op zaterdag 14 en zondag 15 september - kun je een aantal monumenten die je anders niet zomaar kunt bezoeken, gratis van binnen bekijken. Er zijn ook **gratis (kids)activiteiten** tussen 12-16 uur. Kom bijvoorbeeld op het **Ambachtsplein** lekker knutselen met Technika10 of doe mee met een musicalworkshop van de Jeugdtheaterschool Leiden. Informatie over het programma tijdens OMD '24 vind je op onze website: OMDLeiden.nl

Op onze website vind je ook **informatie** over de Klassendagen die we eind september en in juni organiseren. Zit je in groep 7 of 8 en wil je met je klas een monument bezoeken? Vraag je juf of meester om jouw klas op te geven via info@omdleiden.nl. Als je een spreekbeurt over monumenten wilt houden, kijk dan op: openmonumentenklassendag.nl.

Ha speurneuzen!

Dit boekje bevat een speurtocht door de binnenstad van Leiden. Het wordt een stevige wandeling want het thema van dit jaar is 'Onderweg'!

Mensen zijn altijd in beweging. Ze reizen om te ontdekken, voor de handel (om goederen te kopen en verkopen), maken pelgrimstochten voor hun geloof. Daardoor zijn al heel lang geleden routes en netwerken ontstaan; verbindingen tussen plaatsen en mensen. Er zijn (vaar)

wegen aangelegd. Heel vroeger moest je dagen reizen om ergens te komen, omdat het allemaal veel langzamer ging. Je reisde te voet of per trekschuit (getrokken door een paard of een mens). Er waren nog geen fietsen, auto's, treinen of vliegtuigen.

Nieuws uit andere steden, dorpen of landen, hoorde je van rondreizende mensen; speciale boodschappers en troubadours die de roddels zingend verspreidden. Berichten werden als

brieven verzonden in een postkoets met paarden. Je kon niet even snel een e-mail sturen of een appje.

Trouwens, heel veel is nu 'draadloos'; vroeger zat alles vast aan lijnen, kabels en leidingen.

Als je goed kijkt, zie je nog sporen van hoe het vroeger was. Je kunt ontdekken op welke plekken je vroeger

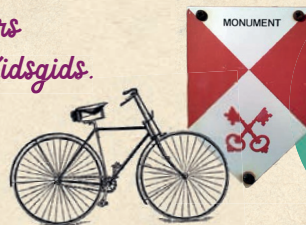
de stad in kon. Die werd immers goed afgesloten tegen indringers, dus je moest altijd door een toegangspoort. Sommige vaarwegen zijn verdwenen (gedempt) om er een weg voor in de plaats te maken. De rails van de tram zijn verwijderd om ruimte te geven aan voetgangers en de route wordt nu per bus of trein afgelegd. Maar al die routes zijn er nog wel!

Deze speurtocht voert je langs die oude routes, maar ook langs oude vervoersmiddelen en gebouwen die iets met die routes, netwerken en verbindingen te maken hadden. Ze hebben een belangrijke rol in de geschiedenis gespeeld. De speurtocht is helemaal buiten, je hoeft geen gebouwen in. Je kunt de speurtocht het hele jaar door doen.

Wat heb je nodig? Je moet goed kaartlezen. Neem een potlood mee om onderweg de antwoorden op de vragen in te vullen. Aan het eind ontdekt je wat het puzzelwoord is. Zorg dat je goed uitkijkt in het verkeer en blijf op de stoep.

We wensen je veel plezier!

*De makers
van de Kidsgids.*

Wist je dat...

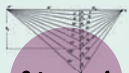
in Leiden het schildje om een monument aan te geven rood met wit is?

Start speurtocht

De speurtocht begint bij het stadhuis.

Links van de trap zit aan de gevel van het *stadhuis* een zwarte soort van ijzeren staaf die lijkt op een handvat. Daaronder zie je een ingehakte lijn die in 12 stukken verdeeld is, met zwarte knoppen aan de uiteinden. Het zijn oude lengte maten. Ze werden gebruikt om de meetstokken van handelaren te iken, zodat iedereen met dezelfde maat zou meten. Vroeger had elke streek zijn eigen lengtemaat. Deze lijn heet de Rijnlandse roede en is precies twaalf keer zo lang als de staaf die Rijnlandse voet heet.

Vraag A

Welke lengtemaat gebruiken wij tegenwoordig?

□ □ □ □ □ (5)

1

Breestraat

Maarsmansteeg

1

Start

Blijf nog even staan, voor een heel belangrijke gebeurtenis: Het Leids Ontzet. Het is dit jaar 450 jaar geleden dat de Geuzen van *Willem van Oranje* op 3 oktober 1574 de Spaanse troepen verjoegen en de stad Leiden bevrijdden van honger en narigheid. Ze deelden haring en wittebrood uit. *3 oktober* vieren we nog elk jaar, mét haring en wittebrood.

Zie je de zwarte gedenkplaat met ingehakte letters? Het is een gedicht. Het gaat over het beleg van Leiden door de Spanjaarden. Het is lastig om de tekst te lezen en te begrijpen. Dat komt omdat het eigenlijk ook een soort van rekenraadsel is. (Dat noemen we een jaardicht of chronogram.) De goudkleurige letters stellen Romeinse cijfers voor, als je ze optelt kom je op het jaartal waarin Leiden werd ontzet (bevrijd). En als je het aantal hoofdletters bij elkaar optelt komt je op 131, het aantal dagen dat het beleg (de bezetting) duurde.

Wist je dat...

de verhoging met het hekje, een roepstoel is? De stadsomroeper stond daar om mededelingen van het stadsbestuur te doen aan de inwoners van Leiden.

Loop verder op de Breestraat en ga bij de 2e steeg rechts.

Je loopt naar beneden, naar het water. Op dit punt kwamen de oude Rijn, nieuwe Rijn en de Mare samen. Al in de tijd van de Romeinen werden over deze waterwegen allerlei goederen (handelswaar) aangevoerd en afgevoerd. Het was de belangrijkste waterweg naar het achterland, tot aan Duitsland en Zwitserland.

Je staat naast de *Waag*. Daar werden de goederen die op de markt werden verkocht, gewogen. Op 3 oktober wordt hier in de Waag nog steeds haring en wittebrood uitgedeeld.

Wist je dat...

Leiden wel 100 bruggen heeft? In Leiden wordt een 100 bruggenloop van bijna 20 kilometer lang georganiseerd. Dat is uniek in de wereld!

Ga over de lange brug (links) naar de overkant. Midden op de brug zie je (rechts) de twee oudste bruggen van Leiden. De *Visbrug* en de *Sint Jansbrug*. Het was in de 12e eeuw de enige plek waar je tussen de Noordzee en Utrecht met een vast verbinding de Rijn kon oversteken. Daarom kwamen vissers en boeren uit de wijde omgeving hier om hun waren te verkopen. Hier is nog steeds op zaterdag en woensdag markt.

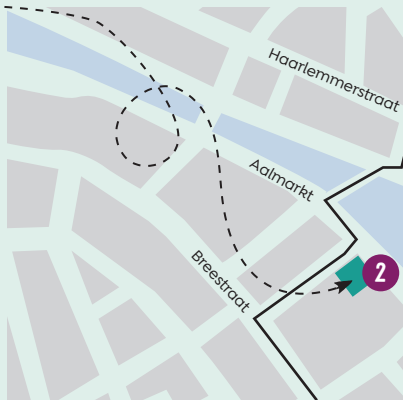
Vraag B

Hoeveel bogen heeft de Visbrug?

□ □ □ □ (4)

Loop rechtdoor en steek de grote winkelstraat (Haarlemmerstraat) over.

Pas op voor de tram! Nee hoor, die rijdt hier al jaren niet meer. Maar van 1925 tot 1961 reed hier een gele tram van Leiden via Wassenaar naar Den Haag. In de Breestraat reed een blauwe tram die kwam vanuit Scheveningen en reed via Voorschoten naar Leiden en verder naar Katwijk, Noordwijk, Haarlem en Amsterdam.

Waar je nu loopt (Lange Mare) was vroeger water, de Mare stroomde hier. **Ga rechtdoor de brug over.** Zie je het brugwachtershuisje? Daar zie je vanalles wat er uit de grachten opgevoerd wordt, en daar meestal helemaal niet thuishoort... In het water van de Korte Mare lagen vroeger de trekschuiten klaar voor vertrek naar Haarlem. Ze werden voortgetrokken door paarden die langs de kant van het water liepen. Op de kade stond een gebouwtje waar je kaartjes kon kopen. En bij nr. 26 was een wachtlokaal voor de passagiers.

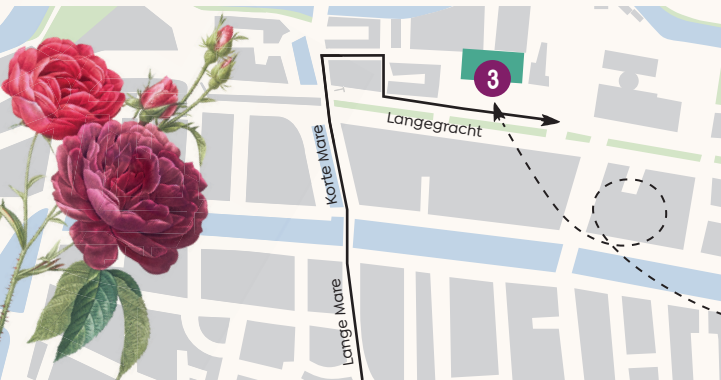
Voor nr. 26 ligt in de stoep een steen van de Trekvaart route Haarlem-Leiden. Hoelang duurde de reis?

(4)

(3)

Kijk goed uit en steek de weg over. Voor reizigers die wilden overnachten waren er herbergen en logementen, zoals het gebouw wat nu Café Re-Spons is. Nog ietsje verderop stond de Marepoort. Dat was toen de rand van de stad. Net buiten de poort stonden de trekpaarden te wachten in het stalgebouw.

Ga rechts via de 3e Binnenvestgracht naar de Langegracht. (Gracht, waar water? Ook gedempt!) Je loopt langs de stadsenergiecentrale van Uniper.

Wist je dat...

het kronkelende riviertje de Mare voor de trekvaart recht werd gemaakt? Dat was beter voor de paarden, rechtdoor lopen in plaats van geslinger.

Zie je de hoge schoorsteen? Deze **energiecentrale** produceert elektriciteit en warmte voor heel veel huizen in Leiden. Er is een heel netwerk nodig om dat daar te krijgen.

Doolhof

Help jij deze vuilnisman, zijn vuilnis naar de vuilverbranning te brengen?

Bij nr. 70 loop je het Ambachtsplein op. Hier was vroeger de vuilverbranding. Al het afval uit de stad werd met handkarren en paard en wagen verzameld en hier naartoe gebracht. In grote bakken kwam het vuil door een poort in de zijgevel binnen. De bakken werden omhoog getakeld en op de eerste verdieping in de grote verbrandingsoven leeggestort. Omdat het te veel stonk en te duur was, werd de vuilverbranding gesloten. Sinds 15 jaar is dit gebouw de werkplaats van een *steenhouwerij* en een *bierbrouwerij*. Twee mooie ambachten.

Vraag D

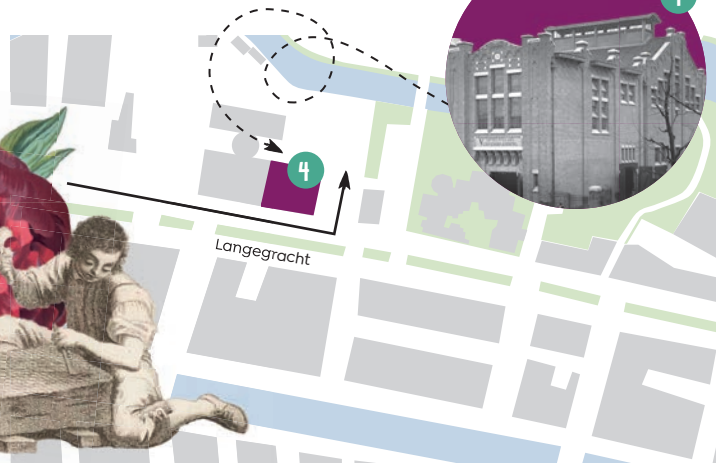
Welke toepasselijke naam heeft de steenhouwerij?

■ ■ ■ ■ ■ (6)

Wist je dat...

de steenhouwerij nog steeds het takel-systeem gebruikt voor het ophijzen van grote steenblokken?

4

Langegracht

4

Loop rechtsaf door een stukje van het Singelpark. Hier kun je allerlei sport doen of even uitrusten en wat water uit de watertap drinken. Ren lekker door het park naar de nieuwe Singelparkbrug met de glimmende bollen.

Loop over de brug naar de overkant.

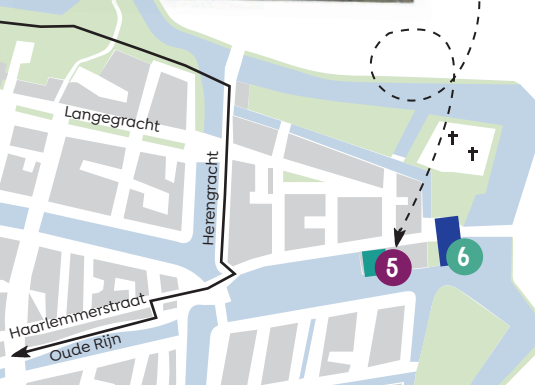
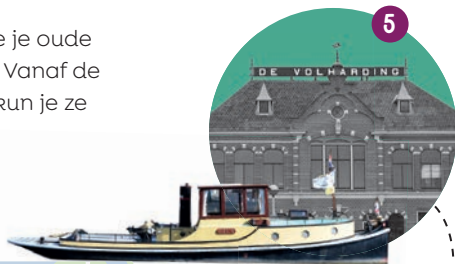

Vraag E

Hoeveel bogen vormen de glimmende bollen op de brug?

□ □ □ □ (4)

Verderop rechts zie je oude sleepboten liggen. Vanaf de Grote Havenbrug kun je ze goed bekijken.

Dit is een knooppunt van vaarwegen. Met drie bruggen. De grote brug heeft een brugwachtershuisje. Vanaf die brug kun je de straat inkijken en zie je het torentje van de Zijlpoort. Daar ging je vroeger de stad uit. Leiden had

8 stadspoorten.

Alleen de *Zijlpoort*

en de *Morspoort* zijn bewaard gebleven.

Vanaf de Kleine Havenbrug zie je achter de plezierjachthaven een gebouw waar met grote letters 'De Volharding' op staat. Dat was het stationsgebouw van de Stoomvaartmaatschappij. Tot 1930 kon je vanaf daar met de stoomboot naar Gouda en Amsterdam.

Wist je dat...

de twee kleinere bruggen niet omhoog gaan maar open draaien?

Loop over de Grote Havenbrug de Haarlemmerstraat in.

Kijk eens goed rechts boven je hoofd naar de gevels van de huizen. Kun je herkennen waar de elektriciteitslijnen voor de tram ooit bevestigd waren? De haven was het eindpunt van de gele tram. Die reed dan door deze grote rechte straat weer terug de stad in en verder.

Ga het eerste steegje links en dan rechtsaf langs de Oude Rijn naar nr. 174. Hier was vroeger een kleuterschool.

Vraag F

Hoe heette deze kleuterschool?
(Kijk wat er op de gevel staat)

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ (12)

Loop verder en bij de brug linksaf de Hooigracht op.

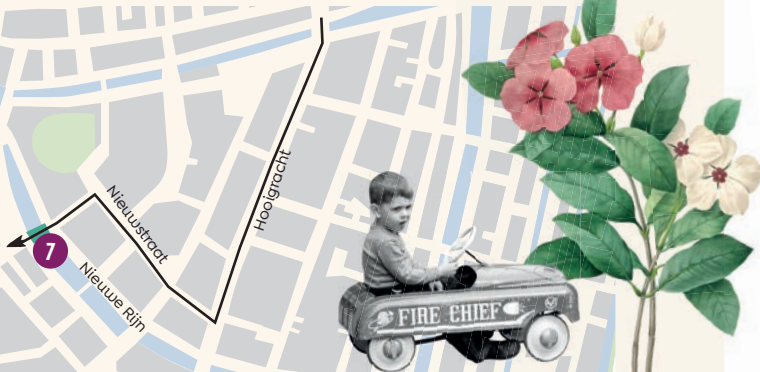
Kijk bij nr. 49 om de hoek even omhoog naar de muurschildering. Daar staat een formule van een beroemde natuurkundige (over de route die een elektromagnetisch deeltje aflegt). De knappe kop woonde aan de overkant van de straat, op nr. 48. Het huis is naar hem genoemd.

Vraag G

Wat is de naam van de natuurkundige die hier woonde?

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ (7)

In de etalage bij nr. 45 staan treintjes.

Steek bij het volgende zebrapad met verkeerslichten over. Loop even verderop rechts de Nieuwstraat in. Aan de linkerkant zie je een gevel met

engelen hoofdjes. Daarnaast een van de smalste gevels van Leiden. Met een vrouwenhoofd ('t wijfshoofd') erop.

Vraag H

Welk lichaamsdeel zie je helemaal bovenaan op het huis met het vrouwenhoofd?

■ ■ ■ ■ ■ (4)

Voorbij de Hooglandse Kerk is rechts nu de openbare bibliotheek. Vroeger was dit het *Heerenlogement*, een stadshotel waar je kon logeren. **Door de Burgsteeg kom je bij de Koornbrug. En ben je weer terug achter het stadhuis, het einde van de speurtocht.**

Wist je dat...

het dakje met de zuilen op de stenen Koornbrug (1642) er pas zo'n 200 jaar later opgebouwd werd? Zo bleef het koren droog dat daar verkocht werd.

Vraag I

Welke twee voorwerpen zie je in het rood witte wapen van Leiden?

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ (8)

Puzzelwoord

Verzamel hieronder de juiste letters uit de antwoorden die je tijdens je speurtocht hebt opgeschreven. Staat er bijvoorbeeld B5, dan vul je de vijfde letter van het antwoord op vraag B in.

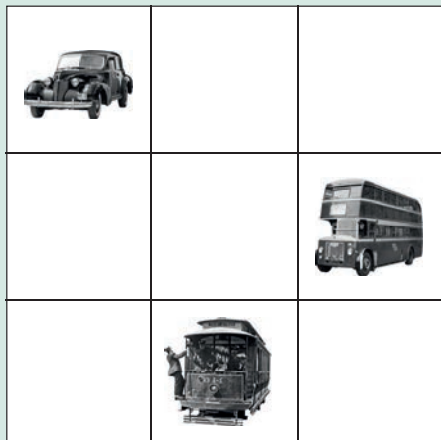
D1 G1 H2 C5 B2 E2 I5 F2 D5 A1

De oplossing van het puzzelwoord kun je vinden op onze website: www.omlaiden.nl

Weet jij de oplossing van het puzzelwoord? Dan ken jij Leiden op je duimpje!

Sudoku

Route

Colofon

Deze Kidsgids

is speciaal voor groepen
5 t/m 8 van Leidse
basisscholen samengesteld.

Redactie:

Route en redactie:
Milly de Bruyn
Eindredactie:
Marianne Kroon

Ontwerp en collages:

Valetti, Claudia Claas

Drukwerk:

Puntgaaf Drukwerk

Oplage:

7000

Mogelijk gemaakt door:

Gemeente Leiden

Open
Monumentendagen
Leiden

